

Filosofi & vitenskap

Sammenhengen mellom filosofi, kunnskap, vitenskap og forskning.

Skrevet av: Kjetil Sander

Dato: 2. Januar 2023

Versjon: 1.0

Utgitt av: eStudie.no

Forord

Dette er en lærebok som gir deg en grunnleggende innføring i hva filosofi, kunnskap, vitenskap og forskning er. Foruten at du vil kjenne til begrepene og bruken av dem, vil du få innsikt i hva filosofi og viten er, og hva vi kan få kunnskaper om.

Jeg går også igjennom hvilke perspektiver du kan benytte som grunnlag for dine studier i forbindelse med din Bachelor- eller Masteroppgave, og hvilke styrker og svakheter de ulike perspektivene og metodene har. Temaene, teoriene og prinsippene jeg går gjennom danner grunnlaget for all filosofisk tenkning og vitenskapelig tilnærming til et problem.

Boken danner grunnlaget for å få fullt utbytte av mine lærebøker om metodelære og forskningsprosessen, og et must for dem som ønsker å få en god karakter på sin Bachelor- eller Masteroppgave.

For nærmere informasjon om bokens innhold viser jeg til innholdsfortegnelsen.

- *Kjetil Sander, forfatter og redaktør i eStudie.no*

Innholdsfortegnelse

FORORD	1
INNHOLDSFORTEGNELSE	2
1 FILOSOFI	6
1.1 HVA ER FILOSOFI?	6
1.2 DEFINISJON	6
1.3 VITENSKAP OG FILOSOFI	7
1.4 FILOSOFI ER INGEN GRUNNVITENSKAP	7
1.5 UNDRING	8
1.6 AKTIVITET OG ØVELSE	8
1.7 FILOSOFI SOM METODE	8
1.8 FILOSOFIENS HOVEDGRENER	9
1.9 TEORETISK FILOSOFI.....	9
1.10 PRAKTISK FILOSOFI	9
1.11 FILOSOFISK SAMTALE	10
1.11.1 Ikke filosofiske spørsmål	10
1.11.2 Filosofiske spørsmål.....	11
1.11.3 Hvorfor gjennomføre en filosofisk samtale?	12
1.12 METAFYSIKK	12
1.12.1 Metafysikkens opphav	12
1.12.2 Metafysikkens oppgave	12
1.12.3 Metafysiske spørsmål	13
1.12.4 Ikke-vitenskap.....	13
1.12.5 Objektivistisk metafysikk og aksiomet	14
1.12.5.1 Det første aksiomet: Eksistens.....	14
1.12.5.2 Det andre aksiomet: Bevissthet	14
1.12.5.3 Det tredje aksiomet: Identitet	15
1.12.6 Er virkeligheten objektiv eller subjektiv?.....	15
1.12.7 Finnes det naturlover?	15
1.13 DEN KLASSISKE IDÉLÆRE	16
2 ONTOLOGI	18
2.1 HVA ER ONTOLOGI?	18
2.2 HVERDAGS ONTOLOGI	19
2.3 FORSKNINGENS ONTOLOGI	19
2.4 LOVMESSIGHET I SAMFUNNVITENSKAPEN	19
2.5 TO GRUNNLEGGENDE ONTOLOGIER	20
2.5.1 Objektivistisk – rasjonalistisk syn	20
2.6 SUBJEKTIVISTISK - RELATIVISTISK SYN	21
3 EPISTEMOLOGI	22
3.1 HVA ER EPISTEMOLOGI?	22
3.2 TRE EPISTEMOLOGISKE HOVEDRETNINGER	23
3.3 ERKJENNELSESTEORI - VÅR FORTOLKNING AV OSS SELV	23
3.4 FORTOLKNINGSRAMME	24
3.5 DESCARTES METODELÆRE	24
3.6 HVORDAN LÆRER VI NY KUNNSKAP OG HVORDAN VI SKAL BRUKE DEN?	25
3.6.1 Sansene.....	25
3.6.2 Begreper	25
3.6.3 Fornuften	26

3.6.4	Logikk	26
3.6.5	Følelser	27
3.6.6	Tro	27
3.6.7	Sosialisering	28
3.6.8	Læring og modning	28
3.7	OBJEKTIV/SUBJEKTIV	28
3.8	KONSTRUKTIVISME	29
3.8.1	Hva er konstruktivisme?	29
3.8.2	Konstruktivistisk kunnskapsteori	29
3.8.2.1	Kognitiv konstruktivisme	29
3.8.2.2	Sosial konstruktivisme	30
3.8.2.3	Learning by doing	32
3.8.2.4	Logisk konstruktivisme	32
3.8.2.5	Etisk konstruktivisme	32
3.8.2.6	Dekonstruktivisme	32
3.8.3	Konstruktivistisk læringsteori	33
4	VITEN OG VITENSKAP	35
4.1	HVA ER VITEN ?	35
4.2	"KJENNSKAP TIL ÅRSAKER"	36
4.3	HVORDAN OPPSTÅR KUNNSKAP OG VITEN?	36
4.4	HVA ER FORSKJELLEN MELLOM VITEN OG KUNNSKAP?	38
4.5	PHRONESIS (KLOSKAP)	39
4.6	SKJØNN	41
4.6.1	Dyd	42
4.6.2	Rett handling	42
4.6.3	Skjønn	42
4.6.4	Dømmekraft	43
4.6.5	Skjønnsutøvelse	43
4.6.6	Handlingsrommet	43
4.7	VITENSKAP	44
4.7.1	Hva er vitenskap?	45
4.7.2	Inndeling av vitenskap	46
4.7.2.1	Inndeling etter universalitet	46
4.7.2.2	Inndeling etter fagområde	46
4.7.2.3	Inndeling etter metode	47
5	KUNNSKAP	48
5.1	HVA ER KUNNSKAP?	48
5.2	DEN KLASSISKE DEFINISJONEN	48
5.2.1	Faktivitetsbetingelsen	49
5.2.2	Oppfatningsbetingelsen	49
5.2.3	Begrunnelsesbetingelsen	49
5.3	EPISTEME; TECHNE OG FRONESIS	49
5.4	ANDRE DEFINISJONER	50
5.5	PERSONLIG OG FAGKUNNSKAP	51
5.6	KUNNSKAPSTYPER	51
5.6.1	Påstands- og ferdighetkunnskap	51
5.6.2	Proposisjonal kunnskap (påstandskunnskap)	51
5.6.3	Perseptuell og konseptuell kunnskap	52
5.6.4	Struktur- og prosessuelt perspektiv	52
5.7	UFORMELL OG FORMELL KUNNSKAP	53
5.7.1	Sender-mottaker-logikk	54
5.7.2	Den tause kunnskapen må gjøres eksplisitt (til formell kunnskap)	54
5.8	KUNNSKAPSSPIRALEN - FIRE PROSESSER FOR KUNNSKAPSDDELING	55
5.8.1	Nonaka og Takeuchi`s modell for lærende organisasjoner	55

5.8.1.1	I. Sosialisering.....	57
5.8.1.2	II. Eksternalisering.....	58
5.8.1.3	III. Kombinering.....	58
5.8.1.4	IV. Internalisering.....	58
5.9	KOMPETANSE.....	59
5.9.1	Hva er kompetanse?.....	59
5.9.2	Kompetanse = Potensial.....	60
5.9.3	Kompetent eller inkompetent?.....	60
5.9.4	Kompetanseformer.....	60
5.9.5	Kilder til kompetanse.....	61
5.10	HANDLINGSKOMPETANSE.....	62
5.10.1	Modell for handlingskompetanse.....	63
5.10.2	Kompetansekrav.....	63
5.10.3	Refleksjonskompetanse.....	64
5.10.4	Tre kompetansetyper i handlingskompetanse.....	64
5.10.5	Kompetansetrekanten.....	65
5.10.6	Kvalifikasjoner og kompetanse.....	66
5.11	KOMPETANSEMODELLER.....	67
5.11.1	Skorstads modell.....	67
5.11.2	Lai`s kompetansemodell.....	69
5.11.3	Nordhaug`s kompetansemodell.....	69
6	FORSKNING.....	71
6.1	DEFINISJON.....	71
6.2	FORSKNING ER KILDEN TIL INNOVASJON, KUNNSKAP OG VITEN.....	71
6.3	KVANTITATIV OG KVALITATIV FORSKNING.....	71
6.4	HVA ER KVANTITATIV FORSKNING?.....	72
6.5	KVALITATIV FORSKNING.....	72
6.6	INDUKTIV OG DEDUKTIV FREMGANGSMÅTE.....	73
6.6.1	Induktiv fremgangsmåte (design).....	74
6.6.2	Deduktiv fremgangsmåte (design).....	75
6.6.3	Valg av perspektiv (opplegg).....	76
6.7	POSITIVISME.....	78
6.7.1	Et naturvitenskaplig utgangspunkt.....	78
6.7.2	Den logiske positivismen.....	78
6.7.3	Verden er objektiv og basert på vitenskaplig kunnskap.....	78
6.7.4	Positivismens mål.....	78
6.7.5	Makro og mikro perspektiv.....	79
6.7.6	Synkron og diakron analyse.....	79
6.7.7	Forskerens rolle.....	79
6.7.8	Positivismen som forskningsstrategi og metode.....	80
6.7.9	Kvantitative metoder.....	80
6.7.10	Hypotese-deduktive metoder.....	80
6.8	HERMENEUTIKK.....	81
6.8.1	Alt må tolkes i lys av konteksten.....	82
6.8.2	Hermeneutikk som forskningsstrategi og metode.....	82
6.8.3	Aletisk og objektiviserende hermeneutikk.....	83
6.8.4	Objektiverende hermeneutikk (del-helhet).....	83
6.8.5	Aletisk hermenutikk (forforståelse-forståelse).....	84
6.8.6	Hermeneutiske spiral.....	85
6.8.6.1	Tre forståelsesformer.....	87
6.9	TEORI.....	89
6.9.1	Definisjon.....	89
6.9.2	Teori i dagligtale.....	89
6.9.3	Teori i vitenskapen.....	90
6.9.4	Teori vs. modell.....	90

6.9.5	Krav til en teori.....	90
6.9.6	Teoretiske perspektiv.....	91
6.9.7	Teoritriangulering	91
6.9.8	Teoriens formål	91
6.9.9	Hvordan oppstår en teori?.....	91
6.9.10	"Survival of the fittest".....	92
6.9.11	Teori typer.....	93
6.9.12	Teorinivåer	93
6.9.12.1	Paradigmer (omfattende teorier)	94
6.9.12.2	Teoretiske modeller	95
6.9.12.3	Mellomteorier	95
6.9.12.4	Substantive teorier	95
6.9.12.5	Bruk av teorinivåene.....	95
6.9.13	Teori blir fakta	95
6.10	BEGREP, TERM OG DEFINISJON	96
6.10.1	Begreper utgjør kjernen i enhver teori.....	96
6.10.2	Definisjon >> Begrep.....	96
6.10.3	Definisjon >> Term.....	96
6.10.4	Definisjon >> Definisjon.....	97
6.10.5	Et begrep er ikke det samme som et ord.....	97
6.10.6	Begreper er universelle	98
6.10.7	Begreper er uforanderlige.....	98
6.10.8	Begrepets innhold og omfang	98
6.10.9	«Semiotiske triangel» (tegentrekant).....	98
6.11	HYPOTESE.....	99
6.11.1	Definisjon	99
6.11.2	Sammenhengen mellom teori og hypotese.....	100
6.11.3	Tese vs. hypotese.....	100
6.11.4	Deduktiv tilnærming: - Teoribasert hypotese.....	100
6.11.5	Induktiv tilnærming: - Idebasert hypotese	101
6.11.6	Univariat, bivariat og multivariat hypotese	101
6.11.7	Hypoteseprøving.....	101
6.12	MODELL.....	102
6.12.1	Hvorfor bruke en modell?.....	103
6.12.2	Modell former.....	103
6.13	PARADIGME OG PARADIGMEBETRAKTNINGER	103
6.14	MENTALE BLOKKERINGER OG METODISKE FORUTSETNINGER.....	106
6.14.1	Avgjør resultatenes validitet og rentabilitet.....	106
6.14.2	Modell for mentale blokkeringer og metodiske forutsetninger.....	107
6.14.2.1	Paradigme.....	108
6.14.2.2	Ontologi (= forestillinger om verden).....	108
6.14.2.3	EPISTEMOLOGI (= kunnskapsgrunnlaget).....	108
6.14.2.4	Forskningsperspektiv	108
6.14.2.5	Referanseramme	109
6.14.2.6	Teorier og begreper	111
6.14.2.7	Metode og analyse	111
6.14.2.8	Problemstilling.....	111
6.14.2.9	Knapphetsfaktorer.....	111
6.14.2.10	Bruk av resultatene.....	111
6.14.2.11	Feilkilder.....	112
7	KILDER.....	113